

آینده روابط ناتو و ترکیه

سال‌هاست که در اتحادیه اروپا در باره استحقاق ترکیه برای پیوستن به این اتحادیه بحث می‌شود...

سال‌هاست که در اتحادیه اروپا در باره استحقاق ترکیه برای پیوستن به این اتحادیه بحث می‌شود. اما اینک و پس از گذشت 10 سال از به قدرت رسیدن اسلامگراها در آنکارا، دیگر موضوع پیوستن ترکیه به ساختار اقتصادی و سیاسی اروپا مسئله روز نیست بلکه این پرسش مطرح است که آیا آنکارا باید همچنان بخشی از ساختار دفاعی جهان غرب (ناتو) باقی بماند یا خیر؟

تحولات اخیر نشان می‌دهد که اگرچه ارتش ترکیه همچنان خود را به حکومت سکولار، جهت‌گیری‌های غرب و اصول صریح پیمان آتلانتیک شمالی پایبند می‌داند، دولت اسلامگرای آنکارا، تحت رهبری حزب عدالت و توسعه، ظاهراً ایده‌های متفاوتی را دنبال می‌کند. غرب می‌گوید، دولت ترکیه در داخل کشور، خط‌مشی تنگ‌نظرانه‌ای را به‌عنوان مثال حمله به رسانه‌های مستقل در پیش گرفته است و در خارج از کشور خود را به حکومت‌های نظامی ضدغرب در خاورمیانه نزدیک می‌کند که هیچ کدام از این دموورد به مذاق غرب خوش نمی‌آید.

آخرین نمود این تغییر سیاسی در آنکارا، ماه گذشته مشاهده شد؛ هنگامی که ترکیه بر خلاف گذشته مانع از حضور اسرائیل در تمرینات نظامی ناتو در خاک خود شد. آشکارتر از آن، همان روز که دعوت ناتو از اسرائیل برای شرکت در این تمرینات از سوی ترکیه پس گرفته شد، رهبران آنکارا از برگزاری قریب‌الوقوع تمرینات نظامی ترکیه با سوریه خبر دادند. چند هفته پیش از آن نیز آنکارا و دمشق یک شورای عالی همکاری استراتژیک را ایجاد کرده بودند. این تحولات می‌تواند آغازی بر پایان همکاری‌های نظامی و اقتصادی ترکیه با اسرائیل قلمداد شود.

در همین حال دولتمردان ترک خود را به ایران نزدیک‌تر می‌کنند. ترکیه همچنین در حال حاضر تلاش می‌کند هر چه بیشتر از اسرائیل فاصله بگیرد. طی سال‌های اخیر، آنکارا و تهران در زمینه همکاری‌های امنیتی، قراردادهای متعددی را با هم امضا کرده‌اند و 2 ماه پیش رجب طیب اردوغان، نخست‌وزیر ترکیه با اشاره به اینکه با تحریم ایران مخالف است، اظهار داشت: قویا بر این باور است که نگرانی جامعه بین‌المللی درباره برنامه هسته‌ای ایران باید کاهش یابد.

در داخل ترکیه نیز انتقادهایی از شیوه رفتاری دولت از سوی مخالفان شنیده می‌شود. به‌نظر می‌رسد دگرگونی شگرف در عرصه حکومت در ترکیه، در تضاد با ارزش‌های بنیادین و زیربنایی ناتو قرار دارد. اعضای ناتو به رعایت اصول مندرج در منشور سال 1949 این سازمان متعهدند که در آن بر خواست کشورهای عضو برای زندگی در صلح با تمام جوامع و تمام دولت‌ها و اراده قوی برای حفاظت از آزادی، میراث مشترک و تمدن کشورهای عضو که مبتنی است بر دموکراسی، آزادی‌های فردی و حاکمیت قانون، تأکید شده است. اعضای ناتو همچنین متعهد به ارتقای ثبات و رفاه در منطقه آتلانتیک شمالی (دوسوی اقیانوس اطلس، اشاره به اروپای غربی و آمریکای شمالی) هستند.

همچنان که عرصه سیاست در آنکارا دچار دگرگونی می‌شود، تمایل ترکیه به حضور در ماموریت‌هایی به لحاظ سیاسی دشوار ناتو، می‌تواند کم‌رنگ شود و تعهد این کشور به اصل دفاع گروهی (از اهداف ناتو) بیش از پیش مورد تردید رهبران این کشور قرار گیرد. در حالی که ترکیه در چارچوب ماموریت ناتو به افغانستان، نیرو اعزام کرده است، مشخص نیست که این کشور از تلاش‌های ناتو برای کاهش فشار روسیه به لتونی و لیتوانی (2 کشور کوچک واقع در حوزه بالتیک در شمال شرقی اروپا که از متحدان غرب محسوب می‌شوند) حمایت کند.

اگر موضع‌گیری دو پهلو و مبهم ترکیه در قبال حمله روسیه به گرجستان در سال 2008 ملاک قضاوت قرار گیرد، بعید به‌نظر می‌رسد که دولتمردان آنکارا حاضر به مشارکت در ماموریت‌های آزمایشی ناتو در این دو کشور شوند. اردوغان با هدف توجیه گرایش آنکارا به مسکو، چنین گفته است: ما با روسیه مبادلات تجاری مهمی داریم.

ما براساس منافع ملی ترکیه حرکت خواهیم کرد. به‌رغم دگرگونی در عرصه سیاسی ترکیه، گفته می‌شود که ارتش متمایل به غرب این کشور، موضع خود را تغییر نداده است، این در حالی است که طی چند دهه گذشته، روابط بین سیاستمداران و امرای ارتش در ترکیه دگرگون شده است.

فشارهای غرب، چه مثبت و چه منفی، موجب محبوس ماندن نظامیان ترک در پادگان‌ها و خودداری آنان از دخالت در تحولات سیاسی شده است. امروز ارتش ترکیه در حالی شاهد تضعیف تدریجی میراث سکولار و طرفدار غرب مصطفی کمال آتاتورک است که کار چندانی از دست این ارگان بر نمی‌آید. اگر چه هنوز زود است که از اخراج ترکیه از ناتو سخن به میان آید، در آینده‌ای نه چندان دور، پیمان آتلانتیک شمالی به لحظه حساس تصمیم‌گیری در این باره خواهد رسید.

در سال 2014، نسل جدید جنگنده‌های بسیار پیشرفته ناتو به پرواز در خواهند آمد. با توجه به جهت‌گیری‌های اخیر ترکیه،

پرسش‌هایی جدی در این باره مطرح است؛ اینکه آیا می‌توان به دولت اسلامی آنکارا چنین تکنولوژی‌های پیشرفته‌ای را تحویل داد؟ زمان آن فرا رسیده است تا ناتو به سناریوی ناخوشایندتری در ترکیه بیندیشد. حتی اگر دولت اسلامی ترکیه همچنان در جمع اعضای ناتو بماند، در بهترین حالت به نظر می‌رسد که آنکارا شریکی غیرقابل اطمینان برای غرب خواهد بود. از دهه 1930، ترکیه همواره شریکی قابل اعتماد برای غرب در خاورمیانه بوده است اما در صورتی که تحول و رشد قابل ملاحظه‌ای در شرایط فعلی رخ ندهد، به نظر می‌رسد که غرب، ترکیه را از دست خواهد داد و چنین اتفاقی مهم‌ترین تحول منطقه پس از انقلاب سال 1979 ایران خواهد بود.

تایم - دسامبر 2009

ترجمه رضا خطیبی